

کلام آغازین

وجوه و الزامات مختلف تحقق مرجعیت علمی

سید سروش قاضی نوری

کلام آغازین

دوره ۳۳ | شماره ۱ | پیاپی ۸۹ | فروردین ۱۴۰۲

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۰۴/۰۲

صفحات: ۱-۲

شابای چاپی: ۱۰۲۷-۲۶۹۰

شابای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۴۵۱۴

نخستین همایش ملی مرجعیت علمی در سال ۱۴۰۲ توسط مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور در مرکز همایش‌های بین‌المللی کتابخانه ملی برگزار شد و مجموعه نقطه‌نظرات فرهیختگان کشور در این باب از طرق مختلف از جمله سه ویژه‌نامه اخیر فصلنامه رهیافت به چاپ رسید که این آخرین آنهاست.

در این سه ویژه‌نامه که حاوی ۱۸ مقاله است، نویسندگان محترم از منظرها و منظوره‌های مختلفی به موضوع مرجعیت علمی ایران نگریده‌اند و هریک تلاش کرده‌اند، گوشه‌ای از ابعاد گفته و ناگفته بحث را به نحوی بارزتر برای پژوهشگران و سیاست‌گذاران مربوطه آشکار سازند. مهم‌ترین محورهایی که مورد توجه مقالات مذکور بوده است، عبارتند از:

◆ مفهوم‌شناسی و ارائه تعاریف مختلف از مرجعیت، نه تنها در حوزه علم بلکه در حوزه‌هایی چون فناوری و هنر و در سطوح مختلف فردی، حاکمیتی و نهادی؛

◆ بررسی روش‌ها و شاخص‌های متنوع سنجش مرجعیت علمی بر اساس تعاریف و مکاتب مختلف؛

◆ تحلیل نقش پیشران‌ها و موانع مختلف دستیابی به مرجعیت علمی ایران؛

◆ تحلیل نقش تعاملات علمی بین‌المللی در مرجعیت علمی؛

◆ نقش نهادهای مختلف و به‌ویژه دانشگاه‌ها در تحقق مرجعیت علمی؛

◆ تبیین الگوها، مسیرها و راهبردهای تحقق مرجعیت علمی؛

◆ برنامه‌ها و سیاست‌های پیشنهادی برای نیل به مرجعیت علمی. صاحب این قلم بر آن نیست که جمع‌بندی جامع و مانعی از همه ۱۸ مقاله مزبور (که بعضاً دیدگاه‌های متضاد و متناقضی را هم شامل می‌شوند)، ارائه دهد، اما می‌تواند برداشت کلی خود از این نوشته‌ها را بدین شرح، بر ساخت نماید:

الف. طبیعی است که مرجعیت علمی کشور در خلاء اتفاق نمی‌افتد و شرط بدیهی مرجع بودن، آن است که ایران مورد رجوع عالمان

◆ عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
(سردبیر مهمان)

ghazinoori@atu.ac.ir

ORCID: 0000-0001-6356-0257

استناد به این مقاله: قاضی نوری، س. س. (۱۴۰۲). وجوه و الزامات مختلف تحقق مرجعیت علمی، رهیافت، ۳۳(۱)، صص. ۱-۲.

DOI: 10.22034/RAHYAFT.2023.14054

ناشر: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

تمام دنیا قرار گیرد. بنابراین، ارتباطات بین‌المللی گسترده و منسجم، اولین شرط مرجعیت است. در کنج انزوا، نه می‌توان ورزشکار سطح اول جهانی تربیت کرد و نه می‌توان مدعی قهرمانی المپیک بود. علم هم یک موجود جهانی است که با مشارکت همه انسان‌ها و ذهن‌های خلاق آنان، شکوفا می‌شود و لذا کسی بر آن سلطه خواهد یافت که بهترین شبکه همکاری‌های علمی را اکتساب کرده باشد.

به نظر می‌رسد دو ابزار اصلی و رسمی شبکه‌سازی علمی در جهان امروز، مجلات و همایش‌های بین‌المللی هستند؛ مجلات از آن‌رو که امکان مرور همتایان و یادگیری و یاددهی را فراهم ساخته‌اند و همایش‌ها نیز بدان دلیل که هنوز هم در جهان کنونی، ارتباطات و تعاملات رو در رو و چهره‌به‌چهره، نقشی محوری در اعتمادسازی و همکاری متقابل دارند. به علاوه، ابزارهای جدید علم‌سنجی که محصول یکی دو دهه اخیر هستند، درست یا غلط، وزن و جایگاه افراد، مؤسسه‌ها و کشورها در هر حوزه علمی را تعیین کرده‌اند و ما برای تبدیل شدن به مرجع جهانی در هر حوزه، باید جایگاه خود را در این رتبه‌ها تثبیت نماییم؛

ب. علاوه بر ارتباطات علمی، نقش آزادی آکادمیک و رواداری نظری، مورد تأکید نویسندگان محترم مقالات ویژه‌نامه قرار گرفته و آنها را شرط اساسی نیل به مرجعیت علمی دانسته‌اند؛ به‌ویژه در حوزه علوم انسانی، این امر از آن روی اهمیت دارد که ما برای کشور، مذهب و انقلاب اسلامی‌مان، جایگاهی بی‌بدیل در علوم انسانی قائل هستیم و گرنه در سایر علوم، ارزش‌های ما باعث ایجاد تفاوتی نمی‌شوند؛

ج. یک سیاست ضروری دیگر برای تحقق مرجعیت علمی، داشتن راهبرد و انتخاب‌گری است. نه ما و نه هیچ کشور دیگری نمی‌تواند همه مسیرها و گزینه‌های راهبردی دستیابی به مرجعیت علمی را همزمان دنبال کند و در همه شاخه‌های علمی مدعی سرآمدی در جهان باشد. لذا ابتدا باید مسیر دستیابی و سپس حوزه‌های راهبردی علوم برای ایران را برگزید و ابزارها و زیرساخت‌های مورد نیاز آنها را به نحو شایسته و بایسته فراهم ساخت؛

د. تأکید بر این نکته لازم است که تحقق مرجعیت علمی در گرو همراهی و همکاری تمامی نهادهای حاکمیتی جهت تحقق این چشم‌انداز متعالی است و البته، نقش و جایگاه حیاتی دانشگاه‌ها در دستیابی به هدف مرجعیت علمی، قابل بحث نیست. به هر حال، در جامعه ما، دانشگاه‌ها، نقش‌های مختلفی در پیش‌برد علم، فناوری و نوآوری پذیرفته‌اند که شاید در برخی کشورها بر عهده نهادهای دیگری باشد. لذا حمایت مادی و معنوی و به‌ویژه به رسمیت شناختن استقلال آنان، راهبردی غیرقابل جایگزین است که بدون آن، راهی به پیش نخواهیم داشت.